

Nr 283.

Av herr **Sundberg**, om utredning angående ändringar i den nuvarande länsindelningen.

Begreppet län härleder sig från medeltiden och var då liktydigt med för läning till viss person av större områden, härad och socknar, vilken förläning även hade till ändamål att utgöra ett led i förvaltningen, såsom för skatteuppbörden, krigsmannaskapets underhåll m. m. Detta system fortsatte ända in på 1600-talet, då en rent ämbetsmannamässig anordning av lantregeringen skapades genom 1634 års regeringsform. Ännu enligt denna regeringsform var emellertid länsbegreppet *ej* synonymt med det område, inom vilket varje lantregering — tillsammans 23 hövdingedömen, av vilka 11 utanför vårt lands nuvarande område — skulle vara verksam. Sålunda heter det där t. ex.: Landshövdingen över »Elvsborgs län och Dal», över »Tio härads lagsaga och Jönköpings län», över »Kalmar län och Öland» etc. Redan några år efter tillkomsten av 1634 års regeringsform ändrades hövdingedömena, så att t. ex. år 1642 antalet dylika utgjorde i det dåvarande egentliga Sverige 17 och i Finland m. m. 7. Stjernman anför (i »Svea och Götha Höfdinga-Minne år 1745»), att landshövdingen över Jönköping år 1654 tillika blev landshövding över Kronobergs eller Växjö län »efter som då Kronobergs län lades under Jönköpings län». Åtskilliga ändringar av hövdingedömenas indelning från denna tid — så framhåller Sörndal i sin 1937 utgivna akademiska avhandling »Den svenska länsstyrelsen» — verka föga genomtänkta och rent tillfälliga, och ofta gick man tillbaka till förhållandena före ändringen.

Först i 1720 års regeringsform finner man ordet »län» genomgående begagnat såsom uttryck för lantregeringens (landshövdingens och länsstyrelsens) verksamhetsområde. Utom Stockholms överståthållarskap finnas där, sedan nya landsdelar tillkommit och andra förlorats, upptagna 24 län, av vilka 4 inom dåvarande Finland. I 1772 års regeringsform fastställdes icke länsindelningen på det sätt som tidigare skett, utan uttalades där endast, att lantregeringen skulle bestå av vanliga hövdingedömen, »alldeles som de nu befinna sig» . . . »och komma således att fördelas i den ordning de nu och efter 1720 års regeringsform innehava».

Efter 1720 hava, sedan de finska länen gått förlorade, genom uppdelning av förutvarande mer omfattande län tillkommit Gävleborgs län år 1762, Värmlands län år 1779 samt Jämtlands och Norrbottens län år 1810. Sedan dess har länsindelningen bestått i stort sett tämligen oförändrad.

Stockholms stads och de nuvarande länens *folkmängd och areal* voro enligt 1944 års officiella statistik:

	Areal km ²	Folkmängd 1/1 1944
Stockholms stad	137,08	634 179
Stockholms län	7 385,67	300 804
Uppsala	5 323,60	140 662
Södermanlands	6 821,88	195 924
Östergötlands	11 049,19	326 261
Jönköpings	11 522,02	247 563
Kronobergs	9 909,56	152 500
Kalmar	11 541,21	229 204
Gotlands	3 172,63	59 431
Blekinge	3 038,67	147 220
Kristianstads	6 436,04	250 591
Malmöhus	4 847,06	539 356
Hallands	4 922,37	152 698
Göteborgs o. Bohus	5 151,13	495 270
Älvsborgs	12 738,72	333 862
Skaraborgs	8 466,62	242 609
Värmlands	19 234,53	270 193
Örebro	9 218,96	232 109
Västmanlands	6 761,23	175 235
Kopparbergs	30 169,65	252 246
Gävleborgs	19 705,98	273 844
Västernorrlands	25 703,20	275 946
Jämtlands	51 711,60	143 287
Västerbottens	59 148,45	225 574
Norrbottens	105 543,54	226 259

Av ovanstående redogörelse framgår, att den nuvarande länsindelningen grundar sig på förhållanden och förutsättningar, vilka med hänsyn till en senare tids starka utveckling i tätare bebyggelse och bosättning i många trakter, tillkomsten av järnvägar, vägar, busslinjer och kanaler m. m. i många stycken väsentligen förändrats. Den omständigheten, att t. ex. Kalmar län bildar två landstingsområden, är i viss mån ett uttryck för sålunda inträdda förändringar. Även i andra fall kan det påvisas, att större eller mindre delar av ett visst län icke ha något av värde gemensamt med länet i stort, utan med hänsyn till kommunikationer och förbindelser m. m. lämpligen borde höra till ett annat invid liggande län o. s. v. Olägenheterna härav för en trakt hänföra sig icke ensamt till den förvaltning, som länsstyrelsen har att i olika avseenden utöva inom länet, utan tager sig praktiska uttryck

på alla de områden, där länsindelningen eljest är grundläggande såsom när det gäller sjukhus- och sjukvårdsfrågor, 1:e provinsialläkarinstitutionen, hushållningssällskapens och skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, lantmäteriväsendet och jordregistret m. m.

Det må visserligen icke förbises, att den gamla länsindelningen numera vunnit hävd och sålunda har traditionen för sig. I många fall har också helt visst anpassning skett av vissa förhållanden, vilka utan sådan anpassning för en viss trakt skulle klarare framstå såsom missförhållanden, efter den bestående länsindelningen samt efter residensstadens belägenhet.

Då nu emellertid en av Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 tillsatt kommitté har under utredning frågan om åstadkommande av en mera rationell kommunal indelning samt enligt sitt uppdrag skall framlägga därav föranledda förslag, synes det påkallat, att denna kommitté — som torde få lov att upptaga även frågor om vissa begränsade ändringar i länsindelningen, för såvitt sådana ändringar direkt föranledas av förändrad kommunal indelning — erhåller i uppdrag att i samband därmed även undersöka frågan om lämpligheten i övrigt av den nuvarande länsindelningen samt framlägga de förslag, som därav kunna föranledas.

Jag hemställer alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1943 års kommunindelningskommitté att föranstalta om utredning för vidtagande av sådana förändringar i den nuvarande länsindelningen, som befinnas lämpliga, samt för riksdagen framlägga de förslag, som därav må föranledas.

Stockholm den 23 januari 1945.

Carl Sundberg.
